

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію
Тички Ганни-Меланії Ігорівни
"Східна Галичина у політиці Франції (1918–1923)",
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія**

Дисертація Ганни-Меланії Ігорівни Тички «Східна Галичина у політиці Франції (1918–1923)» присвячена конкретній, надзвичайно цікавій та безумовно актуальній темі. Саме зараз, відзначаючи сторічний ювілей Української революції, зокрема 100-річчя утворення ЗУНР, наукова спільнота змушена констатувати, що цілий ряд ключових питань з історії цього переломного для українського народу періоду досі залишається недостатньо вивченим. В історіографії ЗУНР, наприклад, великою популярністю користується глорифікаційний дискурс, побудований на застарілій методології та на компілятивному копіюванні наукових праць середини минулого століття без приділення належної уваги серйозним архівним студіям.

Зважаючи на це, в історичній науці особливо актуальними стають нові інноваційні дослідницькі практики, зокрема, вивчення історичних процесів у загальноєвропейському контексті, біографічні та джерелознавчі студії тощо. Отже, переосмислення історії ЗУНР та галицького регіону з точки зору міжнародної політики є нині дійсно важливим питанням.

Чітке формулювання наукової та соціальної актуальності теми, об'єкту і предмету дисертаційного дослідження, логічне визначення хронологічних рамок і наукових завдань роботи дозволили дисертантці сконцентрувати увагу на раніше малодосліджених, або взагалі не вивчених питаннях французької політики щодо Східної Галичини у 1918-1923 рр., яка вирішальним чином вплинула на історичну долю цього регіону після завершення Першої світової війни. Щоправда, формулювання нею мети дослідження як «комплексний аналіз генези французької політики щодо Східної Галичини у 1918–1923 рр. та її впливу на долю регіону» (с. 15),

потребує уточнення, адже «комплексний аналіз» є не метою, а засобом досягнення мети.

Щодо структури роботи, то вона зумовлена логікою дослідження, є досить оригінальною й цілком обґрунтованою і не викликає особливих заперечень. Формулювання розділів і підрозділів має проблемно-хронологічний характер. Авторка слушно виокремлює розділи, розглядаючи спершу діяльність французьких військових місій у Галичині, опісля досліджує чинники французької політики щодо цього регіону, у кристалізації яких поважну роль відіграли члени згаданих місій. Останній розділ присвячений дипломатичним аспектам українсько-французьких відносин, які формувалися під впливом французьких геополітичних та економічних інтересів.

Хоча, з нашого погляду, у розділі третьому про чинники політики Франції щодо Східної Галичини, все ж її геополітичні інтереси були більш пріоритетними, ніж економічні, а отже доцільніше було б змінити послідовність відповідних підрозділів. А розділ четвертий дисертації, досить невиразно названий як «Французькі впливи в українсько-польському дискурсі щодо Східної Галичини», мабуть все ж слід було б починати з окремого підрозділу про Паризьку мирну конференцію 1919-1920 рр. з наголосом на те, що в ході її роботи саме Франція мала вирішальний вплив щодо питань повоєнного врегулювання в Європі. Не знайшли ми в ньому і згадки про «14 пунктів президента Вільсона», хоча саме на їх основі формально велася підготовка мирних договорів у Парижі. На жаль, не знайшлося місця також окремим важливим проявам французької політики щодо Східної Галичини, зокрема, ролі армії Ю. Галлера та діяльності Польсько-французьких військових місій у Варшаві.

Загалом, текст дисертаційного дослідження демонструє належне розкриття поставлених у вступній частині мети та завдань. Використовуючи широкий спектр архівних джерел з історії українсько-французьких відносин, дисертантка значно доповнює наукові знання про діяльність іноземних місій

у Східній Галичині та фактори формування французької політики щодо цього регіону, а також висвітлює невідомі досі аспекти дипломатичної роботи українських представництв закордоном. Особливої уваги вартує безперечно наукова новизна теми: дисертантка вперше вивчила та опрацювала низку конкретних наукових питань.

Перший розділ дисертації традиційно присвячений аналізу історіографії, джерельної бази та розкриттю теоретико-методологічної основи дослідження. Використовуючи широкий пласт різноманітних досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців, Г.-М.І. Тичка виконала значну науково-пошукову роботу. Зокрема, вона покликається на праці відомих дослідників проблеми – М. Литвина, В. Косика, С. Макарчука, К. Королевського, М. Стахіва, А. Деруги, В. Ададунова та ін. Зроблений нею історіографічний огляд оригінально побудований у відповідності до конкретних питань й аспектів теми дослідження. Авторка докладно аналізує ступінь наукової опрацьованості окремих аспектів проблеми, і справедливо констатує нестачу ґрунтовних синтетичних досліджень, що розкривали б ці теми та узагальнювали наявні напрацювання. Зокрема, дисертантка слушно зазначає, що «наявні праці... носять надто загальний, часто навіть компілятивний характер та містять суттєві помилки і неточності».

Водночас вважаємо потрібним зазначити, що історіографічний огляд, на наш погляд, міг би бути значно ширшим й критично-аналітичним. Поза увагою дисертантки опинилось чимало новітніх праць насамперед вітчизняних істориків, наприклад, монографії Веденєєва Д.В. «Дипломатична служба Української держави 1917-1923 рр.» (Київ, 2007), Дацківа І.Б. «Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів, 1917-1923 рр.» (Тернопіль, 2009) (в роботі згадуються лише дві статті цього автора), Головченка В., Матвієнка В. і Солдатенка В. «Дипломатична історія України (кінець XIX – перша чверть XX століття)» (К., 2011), колективна праця «Дипломатична та консульська служба у вимірі особистості» (К., 2016), в якій вміщені історичні нариси В. Головченка про

Михайла Тишкевича, О. Павлишина про Василя Панейка, О. Добржанського про Миколу Василька та ін. На більшу увагу заслуговував би аналіз першої синтетичної праці українських істориків «Нариси історії дипломатії України» (К., 2001), в якій містяться багато в чому інноваційні розділи, присвячені дипломатії незалежних українських урядів у 1917-1920 рр. і європейській дипломатії щодо України у міжвоєнний період (в роботі є лише посилання на неї у підстрочнику). Нарешті, до історіографічного огляду доцільно було би включити автореферати кандидатських дисертацій, дотичних до теми дослідження, зокрема, Городньої Н.Д. «Політика країн Антанти та США щодо державності України в 1917-1919 роках» (Київ, 1996), Череватюк В.В. «Громадська, культурно-освітня та наукова діяльність українських емігрантів у Франції в 20-30-ті рр. ХХ ст.» (Київ, 1996), Кушнір В.В. «Ліга Націй та українське питання. 1919-1934 рр.» (Львів, 2000).

Разом з тим слід наголосити на багатій джерельній базі дослідження Г.-М.І. Тички. Її аналіз дозволяє усвідомити широкую географію опрацьованих архівних фондів і частково пояснює дотеперішню слабку опрацьованість проблеми в українській історіографії. Зокрема, дисертантці вдалося проаналізувати унікальні документи з архіву Міністерства оборони та Міністерства закордонних справ Франції, Бібліотеки ім. С.Петлюри у Парижі, Архіву нових актів у Варшаві, Центрального військового архіву Польщі та ряду інших закордонних архівних установ. Дисертантка також ґрунтовно опрацювала фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України і Центрального державного архіву громадських об'єднань України. У рамках цих архівних студій авторкою було проведено всебічне дослідження ділової та бухгалтерської документації українських місій та представництв у Франції, приватної кореспонденції українських та іноземних політичних діячів, звітів французької військової розвідки. Окремо варто згадати про віднайдені авторкою унікальні документи іноземних місій у Східній Галичині, серед яких звіти місії Бартелемі про єврейський погром у Львові та про переговори з С. Петлюрою.

Залучено нею також широкий спектр української, польської та французької преси та значну кількість мемуарів. Зокрема, згадки вартує ґрунтовний аналіз спогадів Є. Онацького, Ж. Клемансо, Р. Роллана, Е. Ромера. Окрему увагу авторка присвятила аналізу публіцистично-політичних та пропагандистських творів українських, французьких та польських авторів.

Щоправда, у контексті аналізу джерел дослідження слід було би акцентувати увагу на виданнях Українського пресового бюро в Парижі (Bureau Ukrainien de Presse à Paris), серед яких публікувалися найважливіші документи рішення Вищої Ради щодо Східної Галичини, пропагандистські матеріали й нотатки М. Лозинського, В. Темницького та інших українських діячів про українсько-польські відносини у Галичині, польське вторгнення та звірства на цій українській землі тощо. Не використані дисертанткою також окремі документальні видання з теми дослідження, наприклад такі, як «Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917-1924 pp.). Документи і матеріали» (К., 2010).

Водночас, застосування сучасних методологічних підходів, детально описаних в роботі, дозволило дисертантці всебічно, ґрунтовно та сучасно висвітлити обрану проблему. Заслуговує на схвалення її увага до понятійного апарату, використаного в дисертації, хоча, з нашого погляду, при його формулюванні доречніше було б послуговуватися не «Коротким словником політологічних термінів» та деякими іншими словниками, а «Українською дипломатичною енциклопедією» у 2-х томах (К., 2004).

У другому розділі дисертації, надзвичайно цікавими є висновки авторки щодо діяльності французьких військових місій у Східній Галичині. Зокрема, вагомим є внесок дослідниці у вивчення діяльності французького делегата А. Віллема, що відвідав Львів у листопаді 1918 р., і про діяльність якого українській історичній науці майже нічого не було відомо. Крім цього, всупереч історіографічній традиції, дисертантка обґрунтовує виокремлення двох окремих місій Бартелемі та значно поглиблює наукові знання про діяльність цих делегацій. Щоправда, впадає у вічі недостатня увага

дисертантки до українсько-польських переговорів у справі перемир'я, що відбулися наприкінці лютого 1919 р.

У третьому розділі авторка звертає увагу на французькі інтереси у Східній Галичині, зокрема, на нафтову промисловість та геополітичні розрахунки французького уряду. Дисертантка цікаво та всесторонньо дослідила еволюцію концепту "передмур'я Європи" у контексті боротьби проти більшовицької загрози і описала польське та українське трактування цієї ідеї. Оригінальним є висновок авторки про роль російського чинника у відтягуванні остаточного врегулювання галицького питання, хоча цьому питанню можна було б приділити більше уваги.

Подане у роботі дослідження французьких нафтових інтересів у Східній Галичині цілком обґрунтовує наведений авторкою висновок про те, що французька нафтова політика мала фундаментальний вплив на долю Східної Галичини, починаючи від перших днів Паризької мирної конференції і аж до рішення Ради амбасадорів від 14 березня 1923 р. Тут варто, однак, зазначити, що дисертантка, базуючись на французьких архівних матеріалах, не присвятила достатньо уваги українським фондам та колекціям, що зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України в Києві та Центральному державному історичному архіві у Львові.

Важливим у дисертації постає розділ про дипломатичні аспекти боротьби за Східну Галичину, який займає більше місця порівняно з іншими структурними елементами роботи. У розділі ґрунтовно вивчається склад і структура українських місій та організацій у Франції, їхня пропагандистська робота та контакти із французькими громадсько-політичними діячами у справі Східної Галичини. Предметне висвітлення цих питань є безумовно новаторським, адже досі ніхто із дослідників ґрунтовно не вивчав цих проблем, при чому із залученням такого широкого спектру архівних документів. Продовження цих досліджень у майбутньому може стати основою для ґрунтовної монографічної праці. При нагоді, варто, однак,

зауважити, що у першому підрозділі половина тексту присвячена дослідженню діяльності Надзвичайної дипломатичної місії у Парижі, тоді як у другій половині вміщено опис аж чотирьох інших місій та представництв, що створює певний змістовий дисбаланс. Крім цього, дозволимо особі ще раз зауважити, що у підрозділі «Східна Галичина в українській та польській пропагандистській кампанії у Франції», вартувало б більше уваги звернути на українсько-російське та російсько-польське пропагандистське протиборство за Східну Галичину, адже, як зазначає сама дисертантка, Росія ще «напередодні Першої світової війни недвозначно висловлювала претензії на цей регіон».

У висновках до дисертації логічно, чітко й об'єктивно підсумовано результати дослідження. Робота пройшла належну наукову апробацію на міжнародних, українських наукових конференціях та колоквиумах. Основні положення дисертації викладено у вісьмох фахових наукових публікаціях. Вважаємо, що отримані результати також матимуть широке практичне застосування, зокрема, в узагальнюючих працях з історії української революції, вітчизняної дипломатії, міжнародних відносин та у спеціалізованих лекційних курсах. Зміст автореферату Тички Г.-М.І. відображає основні положення тексту дисертації.

Щодо висловлених вище зауважень й побажань до дисертації, то вони носять переважно рекомендаційний характер і не применшують наукової вартості виконаного дослідження.

Отже, дисертація Ганни-Меланії Ігорівни Тички «Східна Галичина у політиці Франції (1918–1923)» є оригінальною, самостійною, завершеною в рамках визначених мети і завдань працею, виконаною на належному науково-методологічному рівні. Робота відзначається безумовною науковою новизною, є предметним внеском у дослідження історії міжнародних відносин після завершення Першої світової війни та відповідає вимогам Постанови «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами,

затвердженими Постановами Кабінету Міністрів 3 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія.

Офіційний опонент:

Віднянський С.В.,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України
Інституту історії України НАН України

м. Київ, 23 жовтня 2018 р.

